

УДК 327.8 (73)

МЕТОДОЛОГІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНИМИ ВІДНОСИНАМИ

METHODOLOGY OF PUBLIC GOVERNANCE OF ETHNONATIONAL RELATIONS

Римаренко С.,

доктор політичних наук, Інститут
політичних і етнонаціональних досліджень
імені І. Ф. Кураса Національної академії наук
України (Україна, Київ)
e-mail: rymarser@gmail.com
Orcid: 0000-0002-8031-5787

Rymarenko S.,

doctor of Political Sciences, Institute of
Political and Ethno-National Studies named after
I. F. Kurasa of the National Academy of Sciences of
Ukraine (Ukraine, Kyiv)
e-mail: rymarser@gmail.com
Orcid: 0000-0002-8031-5787

Регулювання етнонаціональних відносин, етнонаціональна політика України все ще залишається на узбіччі уваги політичного класу держави. Цьому може бути багато пояснень, але актуалізація етнополітичних процесів, політизація етнічності, відродження етнонаціональної самосвідомості вимагають вибору оптимальної, науково виваженої моделі політики, яку має проводити держава в сфері етнонаціональних відносин.

Делегітимація етнополітичної цілісності, політизація етнічності вимагають запровадження широкого спектру форм, методів, механізмів формування та реалізація державної етнонаціональної політики України. І в першу чергу це стосується її мети – забезпечення стабільності (я не кажу про гармонізацію) у міжетнічних, етнонаціональних відносинах.

Ключові слова: делегітимація, етнополітична цілісність, політизація етнічності, етнонаціональна політика.

Regulation of ethno-national relations, ethno-national policy of Ukraine still remains on the sidelines of the political class of the state. There may be many explanations for this, but the actualization of ethno-political processes, the politicization of ethnicity, the revival of ethnonational self-consciousness require the choice of optimal, scientifically balanced model of policy to be pursued by the state in the field of ethnonational relations.

Delegitimization of ethno-political integrity, politicization of ethnicity require the introduction of a wide range of forms, methods, mechanisms for the formation and implementation of state ethno-national policy of Ukraine. And first of all, it concerns its goal - to ensure stability (I'm not talking about harmonization) in interethnic, ethno-national relations.

Keywords: delegitimization, ethno-political integrity, politicization of ethnicity, ethnonational policy.

Аналіз досліджень та публікацій. Проблемами етнонаціональних відносин та етнонаціональної політики були присвячені наукові праці О. Антонюка, І. Варзара, В. Євтуха, О. Картунова, В. Котигоренка, В. Крисаченка, І. Кресіної, І. Кураса, О. Майбороди, Л. Нагорної, В. Наулка, О. Нельги, В. Нікітюка, М. Панчука, О. Рафальського, С. Римаренка, Л. Шкляра та багато інших. В їх наукових розвідках досліджувалися різноманітні аспекти теорії і практики етнонаціональних відносин, проблемні поля та механізми реалізації державної етнонаціональної політики.

Мета статті. Метою дослідження, проміжні результати якого оприлюднюються в цій розвідці, є аналіз та оцінки існуючих наукових підходів та базових категорій до такого складного та амбівалентного феномену, як етнонаціональна політика, її регіональних імплікацій.

Виклад основного матеріалу. Логіка управлінського циклу передбачає виконання ряду базових принципів. Це цілепокладання, прогнозування, планування, стимулювання та контроль. Ця логіка цілком стосується і такої публічної сфери як етнонаціональна політика.

Втім, визначення проблемного поля, базових методологічних принципів формування та реалізації державної етнонаціональної політики поки залишається на недостатньому науковому рівні. Проблемне поле, в широкому сенсі, можна було б визначити як етнонаціональні аспекти соціальної диференціації, реакції суспільства на зміни етнодемографічної структури, процеси адаптації до трансформаційних умов, пов'язаних зі змінами в етнічному складі населення, етнонаціональні особливості адаптації макро та мікрогруп до трансформаційних економічних процесів та їх вплив на міжетнічні відносини, міграційні проблеми, моніторинг та попередження між-етнічних напруг та конфліктів.

З базовими категоріями, що визначають їх зміст та сутність етнонаціональної політики справа складніша [Див. 1]. Наразі постала необхідність вироблення (чи принаймні ґрунтовне переосмислення) комплексу основних методологічних принципів, що мають вкладатися у логіку наявної суспільно-політичної практики, базуватися не на схоластичних, а на науково обґрунтованих, підтверджених даних. Відсутність Концепції державної етнонаціональної політики, розмитість базових понять етнополітики, аж ніяк не сприяють формуванню реальної та науково обґрунтованої етнонаціональної політики.

Але якщо не проведена діагностика у цій царині, і не проголошене завдання по відстеженню стану етнонаціональних відносин, то навряд чи може бути ефективною власне сама політика, адже необхідно мати уявлення про

реальний, а не уявний стан етнонаціонального «господарства».

Перш за все, необхідно визначитися з категоріальним апаратом етнополітики. І тут існує певне розмаїття поглядів. Пошук сучасних підходів до аналізу етнонаціональних процесів супроводжується дискусіями щодо їхнього змісту та сутності і, зрештою, призводить до категоріальної плутанини, що у свою чергу, знижує не лише якість наукової дискусії, а й політичних та управлінських рішень у контексті етнотрансформації. «Звісно від колізій не убезпечує й адекватне, коректне застосування категорій і термінів науки та політичної практики. Але воно здатне сприяти такому убезпеченню» [2]. Так, до цього часу не вироблений уніфікований корпус понять і категорій, що дозволяє визначити змістовні характеристики понять «нація», «етнос», «народ», «корінні народи», «національні меншини» тощо. Багато дослідників задаються питанням - а чи можуть вони бути вироблені взагалі, хоча ці поняття - одні з найбільш глибоких фундаментальних понять в теорії етнонаціональних відносин. Я вважаю, принаймні що стосується поняття «нація», що оскільки нація являє собою динамічний організм і, таким чином, її статичне визначення суперечить законам діалектики. Проте, якщо науковому дискурсу дискусії не тільки допустимі але й вітаються, то нормотворчість потребує чітких визначень, що унеможливають подвійне трактування. Прикладом неоднозначності трактувань може служити Конституція України де в преамбулі визначено «...від імені Українського народу – громадян усіх національностей, виражаючи суверену волю народу... і на основі здійсненого українською нацією, усім Українським народом права на самовизначення...» [3]. Поняття «український народ» Конституція тлумачить достатньо чітко, але поняття «українська нація» може мати багато трактувань, що для юридичних документів, а ще й для Основного закону є неприпустимим. Про яку «українську націю» йде мова, законодавець не розтлумачив. Етнічну українську націю, громадянську, політичну? Ще раз підкреслю, юридична неоднозначність термінів та понять в законах а тим більше в Основному законі, призводить до юридичних колізій, контрверсій, до можливостей різновекторного трактування і до можливостей політичного маніпулювання. Можна цілком погодитися з авторами доповіді Національного інституту стратегічних досліджень що «Суперечливість і потенційна конфліктність етнополітичних питань приводить на практиці до відмови від законодавчого закріплення тих чи інших норм. Складається враження, що при всій своїй обмеженості, недосконалої і застарілої концептуальна і нормативна база етнонаціональної політики в Україні відображає той хисткий баланс інтересів і світоглядних компромісів, який дозволяв

до останнього часу зберегти мир і відносну стабільність етнонаціональних відносин. Тому кожна не досить переконлива спроба внести у це питання додаткову чіткість і однозначність сприймається як загроза зруйнування встановленого балансу» [4]. І все це накладається на глибинну проблему національно-державного будівництва в Україні – відсутність концептуальних засад формування спільної української ідентичності. Саме тому мова може йти про внутрішню різноманітну єдність.

У сучасному науковому дискурсі понятійно - категоріальний апарат, який визначає колективних та індивідуальних суб'єктів етнонаціональних відносин, - одне з найбільш проблемних місць, незважаючи на наявні наукові дослідження. Ситуацію можна спростити можливістю запозичення та адаптації понять, в тому числі зі спеціальної термінології зарубіжних досліджень. Але, як правило, багато понять в сфері етнонаціональних відносин охопити одним визначенням неможливо. але й введення конкуруючих понять тільки ускладнить ситуацію.

На думку О. Майбороди, наприклад, феномен етнонаціональної політики існує у двох вимірах: по-перше, як і політика взагалі, етнонаціональна політика є процесом розподілу влади, в якому беруть участь мобілізовані етнічні спільноти, захищаючи свої інтереси; по-друге, це система запланованих кроків і заходів, що їх здійснюють державні органи з метою створення у межах своєї юрисдикції гармонійної моделі міжетнічного співжиття [5]. А В. Євтух розглядає етнополітику (функціонування державного організму у сфері між-етнічних відносин) як структурний механізм, що включає в себе політику держави щодо:

а) української етнічної спільноти, яка формує основу українського етнополітичного організму;

б) етнічних меншин, які є складовою українського етнополітичного організму, але в суто етнічному плані являють собою окремі його структурні елементи;

в) представників українського етносу, які мешкають за межами українського етнополітичного організму і не є його складовою частиною, але різною мірою пов'язані з ядром однойменного етносу, котре розміщується на території України [6, с. 9]. Аналогічний підхід використовували автори дослідження «Етнодержавознавство. Теоретико-методологічні засади» [7].

Етнонаціональна політика за визначенням не може бути «моногамною». Якщо виходити з того, що етнонаціональна політика, в широкому сенсі, є діяльність держави на регулювання сфери етнонаціональних відносин, то цілком логічно говорити про моделі цієї політики, які є унікальними для кожної країни та визначають як базові принципи, так і особливості та специфіку етнонаціональної політики в за-

лежності від етнічного складу населення, історії їх співіснування та взаємодії, її природу. Крім того, необхідно брати до уваги різновиди політичних, правових, соціальних механізмів, завдяки яким держава впливає на етнонаціональні відносини.

Коли ми говоримо про моделі державної етнонаціональної політики, то можна виділити п'ять основних:

- асиміляція
- інтеграція
- мультикультуралізм
- сегрегація
- геноцид

Для України вартісною є модель інтеграції, адже модель асиміляції, не кажучи про інші крайні форми, не зможе реалізувати потенціал українського державо - та націєтворення. Модель інтеграції має передбачати, що всі етнонаціональні спільноти, які входять до етнополітичного організму України, інтегруються на базі певних цінностей. Втім, якраз з загальнонаціональними цінностями є багато запитань. І як не згадати думку Дж. Ротшильда, про те, що в поліетнічній державі термін «інтеграція» може стосуватись кількох аспектів: інтеграція «життєвих шансів» (підвищення рівнів освіченості, прибутків, найма на роботу, якості житла тощо); культурна інтеграція (аккультурація або повна асиміляція); політична інтеграція (кілька етнічних груп суспільства визнають і підтверджують легітимність системи) [8]. Дж. Ротшильд докладно розглядав ситуації, які можуть виникнути внаслідок різних підходів до інтеграції. У політичній царині поліетнічної держави, де домінуючі та підлеглі етнічні групи можуть або підтримувати, або відкидати інтеграцію, може виникнути щонайменше чотири ситуації. 1. Обидва учасники – і домінуюча, і підлеглі групи – можуть негативно ставитись до культурної та соціальної інтеграції. 2. Домінуюча група виступає за, а підлеглі групи – проти інтеграції. 3. Підлеглі групи бажають інтегруватись, а домінуюча група проти цього. 4. І домінуюча, і підлеглі групи можуть бажати інтеграції. Кожна із сторін може претендувати і змагатись за встановлення свого контролю над цінностями й природними ресурсами, що неодмінно призведе до конфліктів, які, до того ж, будуть підсилені процесами модернізації [8]. Втім, не слід забувати й зворотній процес – процес дезінтеграції, що наразі переживає Україна. Ці процеси можуть відбуватися одночасно, причому процес дезінтеграції являє собою і зручну технологію, яка знаходиться у переважній більшості поза межами правового поля. Треба також мати на увазі, що в «чистому» вигляді моделі існують лише на рівні теоретичних побудов. У практичній діяльності органів управління, як правило, співіснують елементи різних моделей, хоча домінувати може одна з них.

На думку ж О. Антонюка, однією з умов досягнення успіху є відмова від потреби створення єдиних універсальних методологічних засад, на основі яких повинні осмислюватись історія, тенденції, пріоритети розвитку етнополітики в Україні [9, с. 9]. Ця точка зору є дискусійною, адже унікальність етнополітичних організмів у певних соціумах зовсім не заперечує необхідність вироблення та запровадження загальноприйнятних стандартів.

Сучасний етнополітичний процес в Україні вимагає не тільки наукового супроводу, а й вироблення, модернізацію методологічних підходів та новітніх принципів регулювання сфери етнополітики [Див. 10].

Об'єктом регулювання етнонаціональної політики, на мій погляд, повинні бути етносоціальні процеси в цілому, а не тільки саме етнонаціональні відносини. Адже крім загальнонаціонального рівня існують рівні регіональні та локальні зі своїми проблемами та специфікою. Незважаючи на те, що етнонаціональна політика кожної держави самостійно визначає пріоритетні напрямки, її об'єктом найчастіше є етнонаціональні спільноти, їх взаємодія між собою та державою (міграційні процеси, етнокультурні процеси (мовна, культурна політика). Втілюється ж етнонаціональна політика за допомогою правових і політичних механізмів. Під правовими механізмами розуміється прийняття законів, концепцій та інших нормативно-правових актів, що передбачають підтримку балансу або коригування етнополітичних процесів. Під політичними - безпосередньо політику органів влади, спрямовану на реалізацію правової бази етнонаціональної політики. Додам до цього й інституційно-управлінський механізм, який потребує формування інструментів, прийомів задля реалізації державної етнонаціональної політики. Втім, як показує практика пострадянських держав, *реальна* етнонаціональна політика може суттєво відрізнятись від *офіційної* (якщо вона існує). Принаймні в Україні вона є здебільшого реактивною, як до речі і в інших сферах.

Сучасна етнонаціональна політика функціонує як система законодавчо закріплених принципів, пріоритетів, пов'язаних з основним змістом діяльності державних органів у сфері етнонаціональних відносин. Погляди, принципи, пріоритети складають її концептуальну основу, виражену в тій чи іншій мірі системності. При цьому вкрай необхідно вдосконалити оперативний рівень етнополітичного менеджменту, оскільки процес децентралізації потребує нового рівня управління, постійного моніторингу ситуації, вироблення специфічних методів з метою підвищення ефективності впровадження державної політики саме в регіонах України.

Важливим сегментом етнонаціональної політики є її регіональні особливості. Як зазначає І. Попова «Історичні, географічні та

етнографічні відмінності найрельєфніше виявляються в геополітичних, етнокультурних та світоглядних орієнтаціях громадян України. Регіоналізація політичних симпатій прослідковувалась вже під час виборчої кампанії 2004 р., коли вперше за роки незалежності відмінності між регіонами суттєво загострилися, розмежування чітко пройшло по лінії «Схід–Захід», актуалізуючи тему регіонального сепаратизму. Дезінтеграційні тенденції стали наслідком відсутності виваженої, системної державної регіональної політики як надійного інструменту забезпечення єдності та консолідації України [11].

Дійсно, головна небезпека регіональних дезінтеграційних процесів виявляється в легкому їх переростанні в крайні форми протистоянь. Очевидним є й те, що причини та рушійні сили внутрішньодержавних регіональних процесів до кінця не усвідомлені, не зроблено узагальнень, які дозволяли б сформулювати основи державної регіональної політики та методи її реалізації. Регіональна політика має бути адекватною тим реальним процесам що відбуваються як в регіонах, так і по всій Україні. Регіональна політика безпосередньо впливає на державотворчі процеси. В країні існують великі і складні економічні, політичні, соціальні та етнокультурні проблеми. Найголовніша з них – економічна депресія, продовження та поглиблення кризи. На їх тлі виявляється політична нестабільність, що підігривається з боку північного сусіда. Її вияви спостерігаються в різних регіонах, але тенденція відособлення регіонів в Україні перебуває в зародковому стані, вона не є домінуючою.

З огляду на історичні особливості формування культури та сучасного становища Україна перебуває у вигідному становищі з точки зору можливостей позбутися небажаних негативних наслідків необґрунтованої регіоналізації. В той же час, слабкість центральної влади може спричинити посилення небажаних тенденцій, враховуючи умовний поділ регіонів України на переважно моноетнічні, переважно біетнічні та переважно поліетнічні. І тут постає ключове питання - вирівнювання економічних та ресурсних можливостей регіонів, подолання розриву в соціально–культурному рівні розвитку етнічних спільнот. І не слід забувати про конфлікт ідентичностей та зародження регіональних субідентичностей, що мають різні ціннісні доміанти і стратегічні вектори інтеграції. При цьому, надання окремим регіонам будь яких особливих прав, статусів, пільг може спричинити дезінтеграцію держави, а деякі політичні сили в Україні та поза її межами намагаються активно розігрувати «етнічну карту».

Відчуження, дистанціювання окремих регіонів нерідко виникає як негативна реакція та зневіра до центру в зв'язку з ігноруванням особливостей певного регіону, зволіканням з

вирішення невідкладних соціальних питань з боку центральної державної влади. Механізми ж з забезпечення прав етнічної меншості залежить від того, мешкає вона компактно чи розсіяно. Закон України «Про національні меншини в Україні» гарантує всім національним меншинам права на національно-культурну автономію, а також політичні, правові, матеріальні забезпечення цих гарантій. Тому не можна вважати доречним і доцільним спроби окремих політизованих груп чи партій в окремих регіонах України висувати вимоги надання певним регіонам особливого статусу національно-територіальної автономії (за виключенням кримських татар). З іншого боку не можна й ігнорувати етнокультурні особливості регіонів при здійсненні державної етнонаціональної політики, як і не можна абсолютизувати суто культурницьку спрямованість підходу до етнонаціональних проблем. «...культурницька спрямованість підходу до етнонаціональних проблем, в тому числі до національних меншин, веде до того, що в державній етнополітиці виявляється тенденція уникати власне (політичних) етнополітичних проблем, висунутих етнічним відродженням, політизацією етносів, етнізацією особи. Якщо ця тенденція зіткнеться з об'єктивним процесом, можливий етнічний конфлікт» [12]. І, звичайно, не можна зводити етнонаціональна політику держави суто до її відношення до національних меншин. Можна цілком погодитися з А. Колодій, яка вважала, що «Приклад демократичних країн зі складною структурою культурних відмінностей показує, що навіть найліберальніші держави не лише дбають про права меншин, а й займаються політикою національного будівництва, формуванням культурного ядра політичної нації, включно з підтримкою та закріпленням єдиної офіційної мови, творенням та поширенням національних міфів та символів як складової процесу формування політичної нації та загальнонаціональної ідентичності [13, с. 39].

Державна політика в етнонаціональній сфері повинна враховувати етнонаціональна особливості регіонів України з тим, щоб не підходити до них з однаковими мірками, не давати універсальні рецепти. Все це кореспондується з такими необхідними заходами, як децентралізація. Слід також враховувати що рівень політичної свідомості у різних регіонах країни значно різниться. Етнонаціональній політиці вкрай шкідлива сама уніфікація (при наявності базових принципів), якщо підходити однаково до розв'язання проблем етнонаціональній відносин у Львівській, Донецькій чи Одеській областях. Державна етнонаціональна політика має враховувати фактичні розбіжності регіонів України та суттєві розбіжності у суспільстві в політичному та регіональному контексті, що має істотне значення як для етносів так і для держави.

Список використаних джерел

1. Римаренко С. Український народ, народ України, українська політична нація... Спроба термінологічного аналізу. Гілея, №158, 2020. С.35-40.
2. Етнополітичні процеси в Україні: регіональні особливості: монографія. – К.: Ін-т політ. і етнонац. досліджень ім. І. Ф. Курас НАН України, 2011. – 396 с.
3. Конституція України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
4. Концептуальні засади безпекової політики у сфері національної ідентичності та міжетнічних відносин в Україні. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2010-09/0930_dop.pdf
5. Майборода О. Етнонаціональна політика і перспективи етносоціального розвитку в Україні / Олександр Майборода // Сучасність. – 1995. – №12. – С.77–84.
6. Євтух В. Етнічні меншини в європейському та українському контекстах: пошуки теоретичних парадигм // Українська нація і етнічні меншини: перспективи інтеграції в громадянське суспільство та майбутнє Східної Європи: зб. матеріалів до Міжнар. симпозіуму (Київ, 10-11 листопада 1994 р.). – К., 1994. – С.8–10.
7. Римаренко Ю., Шкляр Л., Римаренко С. Етнодержавознавство. Теоретико-методологічні засади. К., Інститут держави і права ім. В. Корецького НАН України, 2001.
8. Joseph Rothchild, *Ethnopolitics: A Conceptual Framework*, N.Y.: Columbia University Press, 1981.
9. Антонюк О. Формування етнополітики в Україні: теоретико-методологічні та концептуальні засади: дис... д-ра політ. наук: 23.00.05 К., 2001. – 367 с.
10. Римаренко С. Теоретичні засади етнополітології. Гілея. №138 (3), 2018, - с.22-24.
11. Попова І. Механізми реалізації державної етнонаціональної політики щодо національних меншин України: регіональний аспект. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління. К.: 2007.
12. Римаренко С. Чи можлива етнополітична стабільність в Україні? Про деякі актуальні питання міжнаціональних відносин та шляхи розв'язання // Відродження. – К., 1995. – №3. – С.3-6.
13. Колодій А. Культурний плюралізм і етнонаціональна політика // Україна: подолання розбіжностей – розвиток особливостей. – К., 2007. – Вип.4. – С.34–51.
5. Maiboroda O. Etnonatsionalna polityka i perspektyvy etnosotsialnoho rozvytku v Ukraini / Oleksandr Maiboroda // Suchasnist. – 1995. – №12. – С.77–84.
6. Yevtukh V. Etnichni menshyny v yevropeiskomu ta ukrainskomu kontekstakh: poshuky teoretychnykh paradyhm // Ukrainska natsiia i etnichni menshyny: perspektyvy intehratsii v hromadianske suspilstvo ta maibutnie Skhidnoi Yevropy: zb. materialiv do Mizhnar. sympoziumu (Kyiv, 10-11 lystopada 1994 r.). – К., 1994. – С.8–10.
7. Rymarenko Yu., Shklyar L., Rymarenko S. Etnoderzhavoznavstvo. Teoretyko – metodolohichni zasady. К., Instytut derzhavy i prava im. V. Koretskoho NAN Ukrainy. 2001.
8. Joseph Rothchild, *Ethnopolitics: A Conceptual Framework*, N.Y.: Columbia University Press, 1981.
9. Antoniuk O. Formuvannia etnopolityky v Ukraini: teoretyko-metodolohichni ta kontseptualni zasady: dys... d-ra polit. nauk: 23.00.05 К., 2001. – 367 s.
10. S.Rymarenko. Teoretychni zasady etnopolitohii. Hileia. №138 (3), 2018, - s.22-24.
11. Popova I. Mekhanizmy realizatsii derzhavnoi etnonatsionalnoi polityky shchodo natsionalnykh menshyn Ukrainy:rehionalnyi aspekt. Avtoreferat dysertatsii na zdobuttia naukovooho stupenia kandydata nauk z derzhavnoho upravlinnia. К.: 2007.
12. Rymarenko S. Chy mozhylyva etnopolitychna stabilnist v Ukraini? Pro deiaiki aktualni pytannia mizhnatsionalnykh vidnosyn ta shliakhy rozviazannia // Vidrodzhennia. – К., 1995. – №3. – С.3-6.
13. A. Kolodii. Kulturnyi pliaralizm i etnonatsionalna polityka // Ukraina: podolannia rozbizhnosteï – rozvytok osoblyvosteï. – К., 2007. – Vyp.4. – С.34–51.

References

1. Rymarenko S. *Ukrainskyi narod, narod Ukrainy, ukrainska politychna natsiia...* Sproba terminolohichnoho analizu. Hileia, №158, 2020. S.35-40.
2. *Etnopolitychni protsesy v Ukraini: rehionalni osoblyvosti: monohrafiia.* – К.: In-t polit. i etnonats. doslidzhen im. I. F. Kuras NAN Ukrainy, 2011. – 396 s.
3. *Konstytutsiia Ukrainy.* URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
4. *Kontseptualni zasady bezpekovoï polityky u sferi natsionalnoi identychnosti ta mizhetnichnykh vidnosyn v Ukraini.* URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2010-09/0930_dop.pdf

УДК 32:323.1

**ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ
ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ
ЯК ОСНОВА ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ ТА
СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ****THE HISTORICAL AND PHILOSOPHICAL
BASES OF THE POLITICAL CULTURE
IN UKRAINE AS THE FOUNDATION OF
THE STATE FORMATION AND SOCIAL
RESPONSIBILITY****Соловей А. О.,**

кандидат історичних наук, доцент,
Одеська національна академія харчових
технологій (Україна, Одеса)
e-mail: solovanatoliy@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-0047-0179>

Ботіка Т. С.,

кандидат історичних наук, доцент,
Одеська національна академія харчових
технологій (Україна, Одеса)
e-mail: btatiana654@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-1861-453X>

Мамроцька О. А.,

кандидат історичних наук, доцент,
Одеська національна академія харчових
технологій (Україна, Одеса)
e-mail: ksenia.3891103@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-7452-4670>

Solovey A.,

candidate of Historical Sciences, assistant
professor, Odessa National Academy of Food
Technologies (Ukraine, Odessa)
e-mail: solovanatoliy@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-0047-0179>

Botika T.,

candidate of Historical Sciences, assistant
professor, Odessa National Academy of Food
Technologies (Ukraine, Odessa)
e-mail: btatiana654@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-1861-453X>

Mamrotska O.,

candidate of Historical Sciences, assistant
professor, Odessa National Academy of Food
Technologies (Ukraine, Odessa)
e-mail: ksenia.3891103@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-7452-4670>

В статті досліджуються питання, які протікають еволюцію поняття «політичної культури». Зокрема, виявлені основні передумови та етапи її становлення. Зазначається, що політична культура – це вагомий історичний чинник політичного, соціального, економічного та культурного розвитку країни. Описується явище політичної культури, а також визначається її стан, роль та

подальші перспективи у державотворчих процесах українського суспільства.

Ключові слова: історія, політична культура, політична система, державотворення, демократія, політика.

The questions, which observe the evolution of the concept «political culture» are investigated in the article. Particularly, the main preconditions and the stages of its formation are depicted. It is shown, that the political culture is the important historical component of the political, social, economic and cultural development of the country. The phenomena of the political culture is described and the condition, role and the further perspectives in the state formation process of the Ukrainian society is also defined.

Keywords: history, political culture, political system, state formation, democracy, politics.

Важливою складовою державотворчих процесів будь-якого суспільства є політична культура. В умовах сьогодення у світі спостерігається чітка тенденція щодо підвищення інтересу науковців, а також широких кіл громадян до питань політичної культури. Наразі політична культура виступає певним соціальним феноменом, що допомагає виявити не тільки політичні процеси, але й формувати конструктивні відносини, як в межах держави, так і на міжнародному рівні.

Можна з упевненістю стверджувати, що сучасність характеризується значною трансформаційністю. Глобалізація, інтеграційні тенденції, інформаційні технології, міграційні процеси тощо свідчать про те, що кожна держава швидко змінює параметри свого загального та політичного функціонування. Практично всі країни відчують серйозні зміни, адаптуються до нових умов світової динаміки, що, в свою чергу, впливає, як на характер взаємозв'язків з іншими державами, так і на відносини між суб'єктами в середині країни. Трансформаційне суспільство обумовлює нові правила гри для всіх учасників світового співіснування без винятку. Зазначені реалії потребують нових підходів, знань та навичок політичної культури та соціальної відповідальності [8, с. 3–4], які не тільки віддзеркалюють наявні суспільні труднощі та суперечності, але й самі суттєво впливають на перебіг політичних подій.

Як відомо, після набуття Україною статусу незалежної держави, демократія була проголошена пріоритетною стратегією розвитку. Україна стала однією з постсоціалістичних країн, яка приєдналася до глобальних тенденцій сучасного світу. Донині ґрунтовних досліджень з аналізу трансформацій політичного режиму в Україні фактично не існує, тому особливо актуальним, є вивчення впливу різних факторів на характер розвитку політичної культури в умовах державотворення.

Проаналізувавши роботи науковців, знаходимо широкий простір для подальших роз-